

UiO : Universitetet i Oslo

Anne Lise Ellingsæter

Offentlig barneomsorg i de nordiske velferdsstatene – en historie om partipolitisk strid

Fafrokost, 10.4.2026

EUs mål 2030: 50% dekning for barn under 3 år, 95% fra 3 år til skolealder

Andel barn i barnehage i Norden. Prosent

	1-2 år	3-5 år
Danmark	89	97
Finland	54	87
Norge	87	97
Sverige	70	97

Partienes rolle i barnehagepolitikken

- Reformert gjennom flere tiår
- Sammenligning av partienes roller i fire sentrale skift i barnehagepolitikken i Danmark, Finland, Norge og Sverige fra 1970-årene til i dag
- De fire skiftene: 1) Barnehage som velferdstjeneste, 2) Barnehage som sosial rettighet, 3) Barnehage som sosial investering, 4) Barnehage som marked

1) Barnehage som offentlig velferdstjeneste

- Fra selektiv tjeneste for vanskeligstilte barn til offentlig velferdstjeneste rettet mot alle barn, lovfestet i Danmark 1964, Finland og Sverige 1973, Norge 1975
- Deretter lang ekspansjonsfase, økt etterspørsel, lange barnehagekøer
- Sterk vekst i mødres yrkesaktivitet, uregulert dagmamma-marked
- Ekspansjon drevet av sosialdemokratiske-/venstrepartier og liberale partier – for å fremme kvinners yrkesaktivitet
- Høyrepartier, kristendemokratiske og senter-partier lenge skeptiske til institusjonell barneomsorg, forsvar av tradisjonell mannlig forsørgermodell
-

2) Barnehage som sosial rettighet

- Barnehage lovfestet som sosial rettighet, ulike nasjonale tempo, 1990-2000 årene, nær full dekningsgrad, Norge sist – 2009
- Økt etterspørsel, mødres yrkesaktivitet flatet ut
- 1990-årene: foreldres valgfrihet og kontantstøtteordninger som alternativ til barnehage - høyre-/sentrumspartier mot sosialdemokratiske/venstrepartier
- Kontantstøtte fikk liten betydning i Danmark, er avviklet i Sverige og begrenset i Norge. Stor betydning i Finland

3) Barnehage som sosial investering

- Målet for barnehagen dreies mot sosial investering, med vekt på betydningen av humankapital, påvirket av internasjonale
- Kognitive ferdigheter dannes i barndommen, det offentlige sørger for tidlig innsats
- Barnehagen rettes mot skoleforberedelse. Obligatorisk førskole året før skolestart i Finland og Sverige, i Danmark obligatorisk barnehage fra 12 mnd for barn i områder med høy andel innvandrere uten jobb
- Motstand mot institusjonell barneomsorg for de minste har fordampet
- Mødres yrkesaktivitet ikke lenger tema i barnehagedebatten, unntak: mødre med innvandrerbakgrunn

4) Barnehage som marked

- Mer markedsretting av barnehagetjenester
- Frontet av høyresiden. Konkurransen=høyere kvalitet og valgfrihet. Venstresiden kritisk
- Markedsvendingen ulik virkning på omfanget av private og kommersielle barnehager i de fire landene
- Norge høyest andel private barnehager

Konklusjon

- Lik utvikling i nordisk barnehagepolitikk, men variasjon i tidsplassering og grad av endring
- Danmark, Norge og Sverige: Blokkpolitikk
- Partienes ulike oppfatninger av forholdet mellom stat, familie og individ, og mellom stat og marked
- Ideer forankret i konkrete samfunnskontekster - samfunnet endres og det gjør også politikken